

Megjelenik a Társalkodóval együtt minden héten kétszer: t. i. vasárnap és csütörtökön. Előfizetheti helyben a szerktő's kiadó tulajdonosnál uri utca 453dik sz. alatti Trattner-Károlyi ház első emeletén, egyebütt pedig minden királyi posta-hivatalnál. Az ausztriai birodalomba vagy más külföldi tartományokba kívántató példányok iránt csupán a bécsi cs. főpostahivatal utján történhetik a megrendelés. Az Értesítőben mindenféle hirdetésny fölvetetik 's pontosan közöltetik.

Hanyatlásra sietvén a folyó év, tisztelettel figyelmeztetjük kettős testvér lapunk t. olvasóit, 's különösebben az orsz. távolabb részeiben lakókat, szorgalom- v. gyorskocsin előfizetésök iránti intézkedés végett, hogy nyomtatandó példányaink száma iránt kívántatólag rendelkezeshessünk 's iker lapunkkal hiány nélkül szolgálhassunk. A Jelenkor és Társalkodó jövő évben is a mostani de bővítettebb alakban, mindkettő újöntetű betűkkel fog megjelenni, hetenkint kétszer, minden ízben két íven, 's midőn tárgyhalmoz kívánja, félivel szaporítva is. Az országgyűlési tanácskozások rajzát mint eddig, ugy eszentul is folyvást eszközölhető gyorsasággal 's terjedelmesen adandjuk, e fölött valamint az 1836's 40ki orsz. gyűlés végén, ugy jelenén is kedveskedendünk tiszt. Pártfogóinknak a' keletkezendő új t. cikkekkel az említett évekhez hasonló alakban. Az Értesítő mindennemű hirdetését jutalmus díjért közlend. Az előfizetés díja postán 's Budapesten házhoz küldéssel boríték alatt, félére 6 p. frt, borítékalanul helyben házhoz küldve 5 forint, egész évre pedig 12 és illetőleg 10 ft. p. p. Külföldre járatandó példányok iránt egyedül a' bécsi cs. kir. főpostahivatalnál rendelkezhetni; egyébiránt pedig az ország minden kir. postahivatalainál és nálunk Pesten, uri-utczai 453. sz. Trattner-Károlyiház első emeletén. A' címeiket tisztán kérjük beküldetni. A' Jelenkor és Társalkodó szerk.

FOGLALAT: Magyarország és Erdély (névmagyarosítás; „Két garas XX“ gr. Széchenyi Istvántól; országgyűlési közlemény: pótlék a' 105. kerületi üléshez a' dec. 2iki határozat hitelesítése, legújabb; budapesti napló: napi események szerencsétlenség a' hajóhídon, irodalmi újdonságok, magyar játékszini krónika; Borsodmegye: országgyűlési pótlékutastások; jótékony négyesület; sib.) Ausztria (urbéri váltáság.) Spanyolország (új miniszeriség Olozaga elnöksége alatt; Amettler rabló 's honarúlnak nyilvánítottatik; Narvaez gyilkosai felföldözötték.) Anglia (Nemours hg 's hgnő visszautaztak; O' Connell pöre elhalasztott.) Értesítő.

Magyarország és Erdély

Ő cs. 's ap. kir. fels. Bierbrauer János orvostanárnak vezeték nevét „Serédy“ re változtatni legk. megengedni méltóztatott.

(A' pesti jótékony négyesület) jövő 1844. jan. 7én a' pestvárosi táncsteremben álarozos bált adandó gyámoltjai javára. Többek közt például bizonyos földesur, ki különösen nagy terjedelmeket bir 's kinek nyakába tervem ekkép szép súlyt akasztana. Istenem — mondám, mikor ennek tudomásához jöttem, kéjelragadtatással magamban — bizony, él magyar, áll Buda még; mert hiszen mikép lehetne másképp, ha tiszta honszeretéből nem, hogy oly ur, kit felhozék, 's ki eddigél egyenesen nem fizet semmit, 's e' mellett igen szereti a' pénzt, annyi vonzalommal sőt udvarisággal viseltethetnék oly terv iránt, mely után annyit volna köteles fizetni.

Két garas.

XX.

Telekdi eszmémle sokan barátokoztak meg, mint hitelesen jött értésemre, kiktől illyest legkevesebbé vártam volna. Többek közt például bizonyos földesur, ki különösen nagy terjedelmeket bir 's kinek nyakába tervem ekkép szép súlyt akasztana. Istenem — mondám, mikor ennek tudomásához jöttem, kéjelragadtatással magamban — bizony, él magyar, áll Buda még; mert hiszen mikép lehetne másképp, ha tiszta honszeretéből nem, hogy oly ur, kit felhozék, 's ki eddigél egyenesen nem fizet semmit, 's e' mellett igen szereti a' pénzt, annyi vonzalommal sőt udvarisággal viseltethetnék oly terv iránt, mely után annyit volna köteles fizetni.

Ámde csalódtam, mert a' honszeretet köntösében fénylő rejtély alatt legalább is volt annyi számítási tehetség, mint bármely egyéb; mert a' felhozott, átlátván hogy ránk kiváltságosakra nézve a' nemfizetési állapot eszentul ugy is minden esetre csak pillanati lehetne, inkább ma volna valami közfizetéshez járulni kész, mint holnap. 'S pedig, azért inkább ma mint holnap — 's itt különös vigyázatért eszedezem — mert ma még oly körülmények közt vagyunk, melyekben teendő fizetésinket tekintve még kezeinkben tarthatjuk a' mennyit 's a' célit, midőn nem egy szerencsétlen politcai experimentumink következtében mind az egyik mind a' másik tán már holnap ki fogott esni azokból.

És a' dolgot, ha sikerét kívánjuk, valóban illy szempontból kell fogni fel, t. i. a' józan számítás alapjaira kell állítani azt; mert mindaddig míg egyedül vagy legfőképp, honszeretetre, enthusiasmusra akarjuk rakni illyféle építvényinket 's ekkép mindig, vagy jobbadán ezek gerjesztésére 's feltűzésére pontosítjuk ösz-

se teheteginket, 's érzelmeikkel gondoljuk kivíthatni a' esatát, mindaddig bizony nem visszük ki 's nem lép-tetünk életbe sokat vagy tartóst, de legfeljebb pillanati ragyogót, minthogy minden szerelem, és ekkép a' honszeretel is, bármily tiszteletre méltó legyen is egyébiránt, nem ritkán fajul lázra és tökéletes vakságra, 's ekkép néha ellenállhatatlanul téved a' legnagyobb aberratiókba; az enthusiasmus ellenben előbb utóbb, de bizonyosan kihül, és annál szaporábban, minél nagyobb volt. Mikép, ha van egyszer valahol előmeneti akarat, mint hála az ég nálunk magyaroknál már egészen kifejelett e' vágy, egyedül jól egybeillesztett számok vezethetnek nagyobb szerű és tartós eredményekhez, mert a' kétszer kettő négy sem sem változik, sem el nem ragad, sem ki nem hül.

A' magyarnak általán véve azt vetik szeméire, hogy egyedül, szalma-tűzként 's lobban fel, cserfaként azonban soha nem ég. 'S nyuljunk kebleinkbe, nem ugy vaue? Bizony nem tagadhatjuk. Ámde mi oka ennek? Sokan, sőt tudomra mindnyájan, kik erről ítélnék, azt hiszik: egyedül keleti gyorsabb vérünk, egyedül természetünkbe szőtt nyughatlanságunk okozza ezt. Én azonban másutt keresem e' tulajdonnak kufjét, abban t. i. — és itt kérem figyelmezzünk — hogy eddigél a' magyarnak vezetői jobbara sőt kirekesztőleg, mindig a' nemzet enthusiasmusára appelláltak, számítási tehetségét ellenben soha nem iparkodtak kellőleg ébreszteni, rectificálni, és azt tervük alapjául használni, honnét aztán természet szerint többnél több láng és füst, 's ebből támadó hamu véve okserinti eredetét, de annál kevesebb, életmeleg 's fejledezzünk, mely igazi és tartós egészségre emelhetne volna nemzeti testünket 'S ugyan is, ha valaki álmakat ébreszt, vágyakat gerjeszt, melyek szédítnek, ittas elragadtatásra hevítnek, melyek azonban egyedül álmak 's el nem érhető vágyak, természetes, hogy illyes, ha eleintén enthusiasmust, sőt lehető legnagyobb elragadtatást szül is, csak vajmi hamar fogja mind azokat a' legnagyobb hévből jégfagyba süllyeszteni, kik reméltettek sőt hittek, de kijátszva, megcsalatra érzik magukat.

Éppen nem a' magyar vér és természet nyughatlanságában rejlik ennél fogva a' szalma-tűzi kvalitás, de szapora fellobbanása 's éppen oly szapora kihülése, eddigi vezetőinek — t. i. azon vezetőinek, kikre hallgatott — míve, kik vagy érzélgő felszíniségüknel 's könnyen pityergő vénasszonyiasságuknál fogva, vagy tudván, hogy önczélaikra könnyebben használhatják a' nagy tömegeket, ha érzéseikhez folyamodnak, mint ha itélő-tehetségét fárasztanák, jobbadán fényes képeket, tündöklő légvárakat, 's efféle ámitási szereket raknak elibe, valami nem oly izletes, de annál táplálóbb 's nedve vérbe erősebben menő eledel helyett.

Tartós meletet csak siker szül, midőn a' megbomlott remény okvetlen fagyaszt; ugy hogy ha szapora szalma-tűz helyett valami állandós cserfa-tűzre akarjuk elvégre hevíteni a' magyarnak kiállító tehetségét, mutassunk neki álmak 's szemfényvesztések helyett valahára már realitást, 's bizony mondom, oly állhatatos férfúság fog a' lepergett kuruczifellobbanások, és a' mai franczoni (!) majmolások helyibe nemzetünkben kifejlődni, mint a' világ bármily népében 's pedig azon kétségbe nem vehető okból, mert vérünknek, fajtánknek, reménye, kedélye, magában bizása eddig meg nem tört, mi szebb jövődjének legbiztosb keze, mivel ha eddig meg nem tört magában bizása, miután szinte mai napig egész léte de szinte egy pillanati sem volt egyéb, mint szakadatlan láncolata nemzeti-ségén és szabadságán mások vagy ön maga által ejtett

sebeknek 's meg nem szünő kijátszatásoknak, oh akkor tagadhatatlanul oly kifejtethési erőt rejt magában, mely ha csak egy kis ápolást nyer, vagy legalább nem akadályoztatik, legdicsőb eredményeket fog szülni okvetlen.

Hol illy zománcz földi számoknak keblét, ott nem lehetetlen sőt nem nehéz, szalma-láng helyett könnyen el nem alvó tüzet ébreszteni 's táplálni.

Lökje magát a' magyar a' handabandát 's mindenek előtt a' handabandázókat, kik annyit szólnak és még is oly keveset mondanak, 's kiknek már annyiszor vala szánakozásra méltó áldozatja, lökje ezeket magátul, és 's számítson, valamint a' felhozott telekdíji eszmémet, jó számításból pártoló földesur: és meglássa, rövid idő mulva jó számításból de mód nélkül előbbre haladand, mint fog érzelmi komédiák eljátszása 's lázító beszédek elszónoklása által nagy előrelépéseket tenni.

Telekdíji eszmémet, vagy annak valami hasonmúét például éppen nem féltem, ha számítási mezőre vitetik az, midőn körülte enthusiasmust gerjeszteni akarás alkalmasint sőt bizonyosan annak megbuktatására vezetne. 'S pedig mert a' szám egyenesen azt állítja előnkbe, hogy a' világ mai körülményei közt elkerülhetlenül 's igen rövid idő mulva felette sokat, 's alkalmasint nem saját hasznunkra fogunk fizetni, ha nincs elég eszünk, ma legalább valamicskét költenünk minhasznunkra, 's hogy ehez képest, bármily idegenen, nehezen, sőt keserűn esnek is, ha más okból nem csak azért is kellene járulnunk valamiképp honunk investitiojához, 's pedig hova hamarább, miszerint a' nagyobb, 's nem annyira nekünk használó, de okvetlen ránk rovandó contingensztől menekdjünk meg. Az enthusiasmus ellenben, mely mai nap mind azon szépen hangzó phrasisek által gerjeszthetik és hozathatik mozgásba leginkább, sőt tán már egyedül, melyek az emberi nem egyenlőségi themája és a' nép souverenitás körül keringnek, ugy megijesztendő 's annyira idegenítő el eszmémtől mind azokat, kiket tulajdonképp illet a' dolog — t. i. kik fizetnének — hogy általuk egyenesen vagy mellékesen, de bizonyára meg fogna gyilkoltatni az ügy; 's pedig, mert mi tagadás benne, az illetőknél a' szám illyes esetekben azt mutatja, hogy Magyarország mai fejletlen állapotja közt, a' népsouverenitás pártolása, mikép az életbe lépjen, nemcsak nem argumentum valami fizetésre, de éppen ellenkezőleg, felette erős argumentum a' nemfizetésre, vagy inkább: lehető legnagyobb argumentum bármily nagy fizetésekre, csak hogy a' nép, 's kivált a' nemzet sepredéke, mely annyiszor ruházta a' nép nevét magára, most rögtön legalább, mielőtt némi előzvények nem léptek életbe, 's azon szeltemben, mint azt ma nálunk nem egy apostol ohajtaná vagy legalább predikálja, mindenek fölibe ne kerekedjék.

Az egek ura óvja telekdíji eszmémet ennél fogva minden enthusiasmustul 's engedje, hogy az egyedül a' számítás körei közt forogjon, 's bizonyos vagyok, megnyilik számunkra csakhamar oly kincső, mely álom és ábránd helyett valahára realitással fogja megvigasztalni az egy kissé nagyobb sikerért bármiben is hiába szomjazó, 's ezért némileg már annyira kötségsbeső magyart, hogy bizony vérünk nem egyike, alkotványt és nemzetiséget megmenteni kívánván, oly kevés józansággal 's lélekjelenettel cselekszik, mint vízbe fuladó. Kisérem a' közel fekvő partot, sem az érette evező csónakot nem látja többé, de e' helyett szalmaszálak 's fényes buborékok után kapkod, sőt a' mentésére sietőt magával vonja le a' sötét mélybe.

A' siker egyik legfőbb feltételéhez azonban, mihez képest oly kincsforrást valószínűleg meg is nyissunk mint a' millyen után én sovárgok, 's mellyből nagyobb-szerűek életbe léptetésére aztán bőven lehetne meríteni, az én felfogásom szerint, mint érintem, az is tartozik, hogy az egybegördülő pénz mirefordítása körül csak akkor lépünk egységre, mikor már meg lesz nyitva a' kérdésben levő kincsforrás, 's ehez képest most, midőn az még nincs megnyitva, ám ereszkedjünk előleges tanácskozásokba, nem bánom, de istenért ne törekedjünk viszonzlagi terveinket egymásra erőltetni, mert más-kép bizony csukva marad a' kincsforrás. 'S im ezen pont-nál válik el azon ut, mellyhez képest felette sokan, 's többek közt a' felhozott, fizetésre oly hajlandó földes ur is, azt hiszik ezélszerűbb eljárásnak, ha mindenek előtt kifizetnék bizonyos tárgy, és csak illyesnek kifizése után nyitnának meg annak életbe lépteté-sére valami kincsforrás, midőn én éppen ellenkező-leg viszont azt hiszem célhozvezetőbbnek, vagy tu-lajdonkép: egyedül célhozvezetőnek, ha a' pénzek mirefordítási mütétele, mellyet én az eddig elősoroltak szerint telekdíji eljárásom harmadik mütételül jeleltem ki, csak akkorra marad, mikor már ki lesz nyitva egy-bő kincsforrás.

Én sokszor vádoltam, hogy azok sorába tartoz-nám, kik különczködési viselkedéstől, paradoxok elő-gördítésében 's azok makacs védelmezésében lelik leg-nagyobb gyönyörüket; illyesrül pedig azért vádoltam, mert igaz, nem mindig jártam Magyarország mind azon-poros és sáros utain, mellyeket szokás 's régi előitéle-tek peczéztek ki, ámde hogy illyest különczködési szeszűl tevők-e 's teszkek-e, vagy nem-e inkább jobb számításból, 's mert sem fent sem alant nem függök, de egyedül saját magamtul, ennek eldöntése nem az én dolgom, de másoké 's némileg tán egyedül az idő, 's azért hallgatván némi, sokak előtt tán különczködő színben mutatkozó utaimról, hadd szorítsam okoskodá-somat ez alkalommal annak megmutatására, hogy éppen nem valami paradoxon utáni vadászat kedvéért, de egye-nesen pszichológiai 's a' gyakorlati élet mezején felsze-degetett okok miatt hiszem e' jelen esetben azon meg-fordítottnak látszó eljárást logicaibbnak 's ezélszerű-nek, mellyet én tűzök ki, azt t. i. hogy valami kinstár megnyitása legyen első, 's csak aztán határozottassék meg a' mirefordítás, mint volna célra vezető és sikert szülő azon ut, mellyhez képest sokak, sőt alkalmasint leg-többek nézete szerint, valami tárgy kifizésében kellene előlegesen megegyezni, és csak aztán, mikor ebben már egyszer meglelt az egyezés (??) lenne a' pénzforrás a' szükséghez mérve felkeresendő 's felnyitandó. 'S most nézzük:

„Valami tárgyat tűzzük ki előlegesen“ — így szólunk a' bevett (!) logica utániak, 's nem ritkán nagy pathossal még azt is ragasztják hozzá: „csak a' fiut ne az atya előtt.“ 'S igaz, ez igen okszerűnek látszik lenni, ámde körülményink közt valóban csak látszik, mert Ma-gyarországban annyi a' szétágzó elem, oly nagy szám kottyan mindenbe, 's annyi szakács főz egy egy rozslé-vezen, mellyből aztán még sem lesz semmi, mikép va-lódi önámítás volna azt hinni, vagy csak remélni is, hogy tetteleg bármit is keresztül lehessen vinni, mit va-lami nagyobb-szerűnek, életbevágóbbnak, szóval: mit va-lami nemzetinek címével volna de csak legtávolabbrul is nevezni szabad. Még kicsinyekben is, mint országunk nyomorult képe untag, sőt valóban mennyekbe kiáltó-lag bizonyítja, csak vajmi ritkán 's inkább kivételként tudunk megegyezni, kivált ha pénz forgott fen; mikép gondolhatjuk tehát, hogy valami nagyobb-szerűben tud-nánk megegyezni, minek életbe léptetésére milliók ki-vántatnak? Oh ne csaljuk magunkat, soha semmiben nem fogunk megegyezni, és megmarad, legalább ré-szünkről minden, in statu quo, 's pedig mert ha az egész ország egyetemes lakosából is márul holnapra mintegy bűbáj által csupa tervező válnék, azért ha fractiora jön-ne bármi is, mindig fogna kettő, három, sőt négy is len-ni egy ellen, ki azt hátráltatni 's kijátszani fogná, mit azon egy, kettő, vagy három, életbe léptetni akar. Hoz-zunk csak valamit szőnyegre, mi Magyarország éjszaki részét emelné, de sok pénzbe kerülne, 's ne kételked-jünk, ellene fog szegülni kelet, dél és nyugot; java-soljunk ellenben valamit Magyarország déli részének felvirágoztatására, mire azonban a' többirészek is kel-lene segítőleg járulni, 's akkor ismét legyünk bizonyo-sak, kelettel, nyugottal, éjszak fogja állni a' déli előme-netel utját.

A' hány fő, annyi irány, annyi terv! Ez így áll, 's ekkép, ha van még mód, annyi hiúság 's kolomposi vágy,

és oly felette kevés magát szívesen alárendelő sze-rénység közt, mint a' mennyi honosinkat jellemzi, vagy inkább bővegyzi, valami olyast életbe léptetni, mi nem volna csupán rideg elv, vagy ingyen járó politikai ex-perimentum, de egyedül valamelyes áldozattal lenne megvásárolható, ha van még mód mondom, illyesmit, minek egy kissé nagyobb-szerű látszata is lenne, köz-megegyezés útján életbe léptetni, az csak úgy sikerül-het, ha nem tűzetik ki az eddigi szokás szerint előlege-sen bizonyos tárgy, de egészen megfordítva, t. i. az én logicám szerint mindenek előtt valami kifizetés meg-nyitására pontosítottatnak össze minden erők.

Valamint mindenütt, úgy Magyarországon is tervvel járó 's terv nélküli egyedek vannak, azon kü-lönbséggel mindazáltal, hogy tán nincs ország a' vilá-gon, hol aránylag annyi tervező és indítványozó, 's an-nyira szétágzó és tarka barka tervező és indítványozó volna, mint most hazánkban, mihez még az is járul, hogy szinte sehol nem szól oly nagy szám, és oly készület-len 's tudatlan szám minden tervhez, minden indítvány-hoz, mint éppen megint drága honunkban; honnét aztán az, ki valami tárgy előleges kifizésével áll e, t. i. ki a' bevett logica szerint procedál, természet szerint egy-nyesen Paris perparatvar almáját veti a' tervezők sere-gé közé, 's köztük úgy szólván háborút indít, mert min-denki terve mellett harcolni hajlandó, midőn ha van valami, mi mind azon tervezőt, indítványozót, belé szó-lót, 's mindenrül itélőt, mellyekkel honunk oly dús, némi egységre 's együttműködésre birhatná, nem e-gyéb, mint az én logicám szerinti eljárás, az t. i. hogy ne bizonyos tárgy tüzessek előlegesen ki, de mindenek előtt valami kincsforrás kinyitása vétessék munkába, minthogy egyedül illy procedúra által lehet, ha lehet, mind azon tervező, indítványozó, hozzá szóló, 's itélő tehetséget, melly Magyarországon létezik, 's melly e-zen pszichológiai eljárás nélkül okvetlen csak egymás el-teni vitában emésztene fel magát, némileg egy cél felé irányoztatni, 's valamelyes együttműködésre bírni. 'S pedig mert azon remény fokában, hogy majd az ő sze-méje fog annak idején előlegesen lépni életbe, többé ke-vesebb minden tervező hajlandóbb lesz tervező baj-társival valami kincsforrás megnyitásában, mellyből mindegyik meritheti reméll, kezét fogni, vállat vetni, mint volna hihető, hogy eddigi eljárásunk szerint, mi-kor terv terv ellen van állítva, 's minden tervező úgy szólván legnagyobb ellenségét látja minden más terv-czében, valaha is egy egy nagyobb-szerű tárgy, melly pénzbeli áldozattal jár, valószínűleg 's őszintén pártoló többséget nyerhetne.

Az én eljárási lépesőzetem egyeztet, midőn azon logica, melly szerint eddig jártunk de semmi nevezet-sébet el nem értünk, szétágóztat, 's melly ehez képest tán illehet önkényalatt álló országokhoz, hol egy pa-rancsol és a' szétágóztatni akarókat egybeponosíthatja, de azért többek közt éppen ez okból is lehetetlen, hogy illyék szabad alkotványu szerkezetekhez, mellyekben nincs, vagy legalább nem volna szabad más egyeztető-nek léteznie, mint igazi, azaz nem bitortolt szellemi su-perioritásnak.

Mind ezt tudom nem egy, 's tán csak azért mert én mondom, vagy mert sejti, hogy az én logicám sze-rint tán rá kerülhetne a' fizetési sor — mitul, ha tán mást mond is, jelke belsejében idegen — egyenesen hasztalan pedantismusnak, 's kimesterkélt szőrszálha-sogatásoknak fogja hirdetni. Világítsuk ennél fogva a' dolgot, melly felfogásom szerint „sine qua non“ fon-tosságú, némileg még gyakorlati szempontból is fel, a' jövő számban.

Gróf Széchenyi István.

Országgyűlési közlemény.

Pótlék a' 105. ker. üléshez nov. 20kán. Ez ülésben mondott jeles beszédek közül méltónak láttuk még a' következőket kiemelni. Egy megyei követ több adattal czáfolá meg azon több ízben nyilvánított állítást, miszerint a' kormány vagyis uralkodó háznak három szá-zadon áthidegnek sőt ellenségesnek mutatkozott nem-zetiségünk 's különösen nyelvünk iránt. Kiemelék, hogy I. Ferdinand az ország határán Báthori Istvántól magyar beszéddel fogadtaték, a' még hazánkba lépte előtt német nyelven kiadott nyilatkozatában megígéré, hogy a' ma-gyar nyelvet 's nemzetiséget előmozdítandja, 's kívána-lit az ország Rdeinek magyarul terjeszté elő. — Egyik czikkéből is kitetszik, hogy az ő magyar kancelláriája magyar parancsokat adott ki, mivel abban az rendel-tetik, miszerint azon parancsoknak nem engedelmese-kedők bűnhődjenek. Fia Miksa elfogadá a' ref. lelkész

Erdősy (Sylvester) által magyarított sz. írás ajánltatá-sát 's kiadatását elősegítő, az ország RReihez tartott beszédeit magyarul is előadattá 's ezen szokást megtartá II. Mátyás, I. Leopold, III. Károly sőt M. Theresia is. Rudolf alatta' zsitvatoroki békekötés magyar nyelven szerkesztetett 's a' kamrai tisztek 1580—1810ig ma-gyarul tevők le esküjüket. III. Ferdinand alatt a' k. kam-ra magyarul levelezett; felhozá szóló, miszerint ő a' sze-pesi kamraigazgatóságának 1641 sept. 19kén Szatmár városhoz intézett magyar levelét eredetiben látta *) M. Theresia többi közt az Erdélyből Veszprémmegyébe át-költözött Szabó család nemeslevelét magyar nyelven adta ki. II. József rendeleteit nemcsak latin, hanem m. nyelven is vonta vissza II. Leopoldtól az orsz. Rdei a' biztosíték-okirat 22 pontjában azt kívánták, hogy a' diplomatikai nyelv latin legyen: azonban a' hős 's nyel-vünket pártoló király abban nem egyezék meg, 's kor-mánya alatt az 1790. 16. 's 67 czikkében történtek az első intézkedések a' magyar nyelv műveltetése iránt. — Fens. nádorunk a' nemesi fölkelte sereget magyar nyelven szólította föl 's fenséges neje az or-szágos RR. üdvözlétre mindig magyarul válaszolt. Mi-dőn 1817ben b. e. Ferenc királyunk erdélyi útjában a' kormánysszéki tanácsban elnökle, nem engedé meg, hogy az ott szokásos magyar nyelv helyett az előadás, mikép az előadó akará, német nyelven történjék. Az 1825ki orsz. gyűlés kívánta, hogy a' m. testőrsereg számadásai magyar 's latin nyelven vitessenek, de ő fels. azt adá válaszul, miszerint azok csupán magyarul vitessenek. Midőn az 1836ban honfúttott Sternfeld ör-nagy fia Pozsonymegyéből magyar testőrnek ajánltatott 's bizonyítványból kitetszett, hogy magyarul nem tud: a' nevezett megyének meghagyatott, hogy csak oly e-gyedeket ajánljon, kik a' magyar nyelv birtokában van-nak. Most dicsőségesen uralkodó királyunk már 1840-ben rendelék, hogy az uralkodó ház tagjai magyar nyelv-ben oktattassanak. Mind ebből, mond szóló, világos, hogy a' fenebbi állítás alaptalan, 's ő reméli, hogy fels. királyunk a' nemzet kívánatát ez alkalommal is megér-teni 's a' RR. et arról ujjolag meggyőzni fogja, miszerint ő nyelvünket, mint magunkat, szereli. — Egy más m. követ eltérvén az előbbeni szólók előadásaitól, figyel-mezteté a' Rket egy nagy közjogi hibára, melly mind-járt a' k. k. leirat elején ezen szavakban: „ex parte ju-risdictionum regni Croatiae“ van. A' RR. tudják, hogy Zágráb, Körös és Varasd azon gyék, mellyek ő fels.-nek alaptalan sérelmökkel alkalmatlankodtak. Hogy a-zonban ezen megyék nem Jurisdictiones regni Croatiae, hanem tulajdonkép Tótországot képezik, kitetszik az 1790: 59 t. cz. köv. szavaiból: „Ut contributo regni Croatiae et trium superioris Slavoniae Comitatum, Za-grabiensis utpote, Crisiensis et Varasdinensis, in dia-c-ta regni Hungariae pertractetur.“ Ezen megyék tehát nem horvát, hanem tótországiak. Vagy talán azért ne-vezendők azok horvát megyéknek, mivel lakosi horvá-tul beszélnek? Ez arra nem jogosít; mert így Zalát 50, ezer, Vast 30 ezer, Sopronyt 20 ezer horvátjával is lehetne horvát megyéknek nevezni, 's akkor az olly soknyelvű 's több kistartományból alakult országra nézve, millyen a' miénk, azon veszélyes elv állítatnék föl, miszerint minden rész azoké, kiknek nyelve benne nyugomó. E-gyébíránt azon Horvátország, mellyről az idézett 1790: 59. czikk szól, csak virtualis birtokunkban van; tetteleg Horvátország egy része félhold alatt van, más része a' katonai határszélhez csatoltatott, 's csak kisded ré-sze csak a' magyar tengerpart körül van kezünkben. Sajnálatra méltó tehát, hogy a' k. leiratban 's a' törvény-ajvaslatokban, mik ez orsz. gyűlésen a' horvát ügyekre nézve készültek, az 1790: 59. cz. szavai figyelemre nem vétettek 's a' nevek föleseréltettek. Az előtt a' hor-vátok magokkárosnak tartották a' m. koronára nézve, hogy a' 3 slavoniai gyve Horvátországnak neveztetik, mert a' legtanultabb publicistáik egyike Korhelich mon-dá: Slavonia hanc (t. i. Zágráb, Körös és Varasdmeg-yéket) pro Croatia hodie haberi atque accipi maximo praejudicio iurium S. Coronae. Quare regionem hanc tot articulo diaetalia fide diplomatum item regi-orum autoritate a Croatia distingo. Bárroszjós legyek; de én tartok tőle, hogy egykor utódnak a' mostani törvé-nyekbe csuszott helytelen elnevezések miatt szintgy-fognak küzdeni, mikép nekünk kellett az 1832—6 's 1840 orsz. gyűléseken a' Pozsega, Verőcze és Szerém gyékhez csatolt „Slavonia inferior“ nevezet miatt. —

*) A' m. akad. által Dübrentei Gábor szerkesztése alatt kiadott magyar nyelvemlékekben számos ezekre a' pél-da, 's még több az ezután megjelenendőkben.

A' szerk.

Most még idején lenne azt elhárítanunk. Okát is adom annak, hogy miért tartom én e' tévedést alkotmányos szempontból szerfölött jelentékenynek. A' 3 szlavonai megye Zágráb, Körös, Varasd, egészen másképp képviseltetik a' m. orsz. gyűlésen, mint a' reményileg birt Horvátország. Mert a' nevezett 3 megye törvényink 's alkotmányunk szelleme szerint nem együttvéve, hanem egyenként tartozik a' m. orsz. gyűlést képező t. hatóságokhoz 's azok ide szintugy meghívandók, mint bármely magyar vgye. Ezt a' köv. adatok bizonyítják. Az 1608: 1 cikkben előszámláltatnak az orsz. gyűlés tagjai, de benne nem mondatik, hogy Tótország együttvéve küldjön követeket. Tudom: az 1625: 61. cikklet hozza fel ellenem; ez azonban csak az előbbi szokást erősíti meg: következőleg valódi értelmét csak akkor tudhatjuk, midőn a' törvényes szokás világban áll előttünk. Látnunk kell tehát: mi volt a' törvényes szokás 1608 és 1625 előtt és után. Számtalan adattal birunk az előbbi korból, én azonban, csak néhányat emelendek ki. A' kapcsolt részek levéltárában két k. meghívólevél van: 1464 évről, melyben Mátyás király Körös megyét pozsonyi orsz. gyűlésre hívja meg olly meghagyással, hogy két követet küldjön; másik 1473-ról, mellyel Mátyás ugyanazon megyét budai orsz. gyűlésre hívá meg parancsolván, hogy 2 vagy 3 alkalmas követet küldjön. 1499-ben Ulászló egyenként hívá meg a' Rákosra Zágráb, Körös és Varasd vmegyéket 's azok meg is jelenének. Most közeledünk az 1608 évi törvény korához. Rudolf 1604-ben a' többi megye sorában Zágráb, Körös 's Varasd megyéket is meghitta. Ezen időből való azon hiteles okirat, melly szerint a' k. meghívólevelek a' m. udv. kancellariától kiadandók, 's mellynek tartalma ez: Ad Comitatus Ungarica Generalia vocari solent sibi. Deinde Comitatus Nobilium universi, non minus ex superiori, quam ex inferiori Ungariae Slavoniae 'stb. Ezek az 1608 előtti bizonyítványok; lássuk most az utániakat. Itt már az egyes követek nevei is kiemeltethetők. Az 1622 sopronyi országgyűlésen Varasdmegye követe volt Pető Gergely; az 1630 ki orsz. gyűlésen Zágráb vgyét képviselte Somogyi János, Körösöt Dubiczay, Varasdot Tompa Miklós. Az 1637 orsz. gyűlésre Zágráb vgye Petrichevich Gergelyt és Szakmándy Istvánt, Körös Szakmándy Jánost, Varasd Czernkóczy Gábort küldé. Az 1646 orsz. gyűlésen Zágráb követe volt Orchoczy Gáspár, Körösé senki, Varasd Szakmándy János 's Malenicz György. A' hires 1681 ki sopronyi gyűlésen Zágráb követe volt Putz Ján., Körösé Kovasóczy, Varasdé Fodróczy. Hanem Horvátország, t. i. a' valódi H. ország mind 1608 és 1625 előtt, mind után csak együttvéve küldött a' m. orsz. gyűlésre követeket, így többek közt 1604 és 1646-ban, midőn Zágráb, Körös, Varasd egyenként küldék követeiket. Ez volt a' törvények 's alkotmányunk szellemében gyakorlott képviselet, melly azonban később a' zavaros időkben a' mostani állapotba sülyedett. — Ezt sem törvényes, sem helyes képviseletnek nem nevezhetni, — sőt inkább azon névillik rá, mellyet a' királyi leirat használ, midőn a' horvát követek állását az országgyűlésen abnormisnak nevezi. Most volna ideje, azon helytelen állapotot előbbi állásába visszahelyezni, ez pedig nemcsak joga, hanem kötelessége a' t. hozó testnek. Most azon kérdést veszem föl, vajjon a' k. leirat sérti e' tábla autonómiáját? Enigennol felelek, mert sérti e' tábla függetlenségét az által, hogy a' horvátok municip. jogait 's utasításait védi. Municipális jog természete az, hogy annak a' municipium határain túl semmi ereje nincs. Ezt mondja a' Hármaskönyv II. r. 3. cz. 6. §. is: Ethujusmodi statuta solummodo inter eos et in eorum medio valent. — 'S ismét III-dik része 4dik cikke 7. §-a: Reliquo autem jura horum Regnorum atque nobilium municipalium in eorum duntaxat medio valent. Világos tehát, hogy az 1805. évi statutum, mire V. megye követe hivatkozék, ide nem alkalmaztatható. Ha ő fels. nek, ki a' tör. hozás felét teszi, k. leirata addig nem bir kötelező erővel, míg a' tábla többségétől el nem fogadtatik, ugy a' horvátok utasítása még kevésbbé kötelező, különben a' horvát utasítás még több lenne, mint a' t. hozás fele, azaz a' kir. hatalom. Mind ennél fogva kívánom, hogy határozatunk fentartassék 's a' mondottak szellemében ő fel-ségéhez erőteljes felírás intézessék. — **Ezután egy m. ás megyei követ így nyilatkozott:** Tek. kerül. Rdek! Ha jelen állásban bus komor fellegek láttatnak is elvonulni a' magyar horizon felett: megadja ugy hiszem, megadja a' magyarok istene, hogy onnét felülről egy jóltevő nap reményteljes sugárát minden menydörgés nélkül akképen fogják szétoszlatni a' netalán mutatkozó vihart, hogy ismét tisztára derülend a'

magyar ég. De hisz majd min lig viharok közt küzdött a' magyar: így küzdünk mimost is azon hazai nyelvért, melly nélkül a' magyarnak sem nemzetisége, sem jövendője. Szinte élire van állítva a' dolog; 's bármit rejtessen is fátyola alatt a' jövendő: feleljen az, ki oka azoknak, mert oka az okozatnak is. Mielőtt azonban küldöm nézetit előadnám, nem hallgathatok el némely tekinteteket, miket horvát atyáinkfiai, kik miatt történt jelen bonyo odásunk, valóban méltányolhattak volna. Meggondolhatták volna ugyan is horvát atyáinkfiai hogy:

1) Az 1741: 61. szerint ok magyarok nevezete alá jönnek: a' törv. szavai: ut praefatorum regnorum (Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae), *regno Hungariae adnexorum filii nativi sub denominatione hungarorum quoad officia et beneficia ecclesiarum et secularium etiam comprehensi intelligantur.* És így mint a' magyar nevet méltán igénylők a' magyar nyelvet is igen méltányolhatják. Továbbá 2) 1777 b. e. Mária Theresia parancsából Ürményi József akkori referense a' magyar kancellariának és Tersztyánszky Dániel dolgoztak ki egy tanítási rendszert: „*Ratio educationis totiusque rei literariae per regnum hungariae et provincias eidem adnexas;*“ hasonlón 3) 1806. Szerdahelyi György váczikanonok — ki ezőt szent István kiskeresztjével is jutalmaztatott, készített illy czimű rendszert: „*Ratio educationis publicae, totiusque rei literariae per regnum hungariae et provincias eidem adnexas Budae;*“ ezekben a' magyar nyelvnek iskolákban tanítása nyilván rendeltetik, 's így midőn ezen rendszerek a' kapcsolt részekre is kiterjesztetvék, lehet e' kelle vala a' magyar nyelvnek a' kapcsolt részekben következve Horvátországban is taníttatnia. És pedig annyival inkább mivel 4) már 1790. orsz. gy. alkalmával az akkori napló tanúsítás szerint szólván a' magyar nyelvi tanácskozásról, abban történt a' határozati megállapodás, hogy még most szabad legyen magyarul is latinul is beszélni. Annyival inkább kelle vala tovább horvát atyáinkfiai a' magyar nyelvet megtanulniok, mivel 5) 1827. sept. 10. 's több napjaiban horvátországi diaetán hozott végzésnek 5ik cikke szól: „*de studio linguae hungaricae intra ambitum quoque adnexorum regnorum pro ordinario per condendam novam legem declarando;*“ ebben többek közt mondatik: „*quaestione illa etc. quod absque hac (linguae hungaricae conditione) süpenes dicasteria cum regno Hungariae, communia accomodationem consequi nequeat, sed et in regni comitiis negotia cum regno Hungariae communia, et regnorum horum particularia non nisi per individua linguae hungaricae gnara efficaciter promoveri queant;*“ és így e' rendeletben magok átláták horvát atyáinkfiai a' magyar nyelvtudás mulhatlan szükségét 's magok megismerik, hogy az ő dolgaik a' magyar diaetán csak a' magyar nyelvet értő egyedek által mozdíthatnak sikeresen elő. Különbben is 6) az 1836: 3. törvényben világosan kimondatván „*hogy a' törvények magyar szerkezete eredeti 's a' két szerkesztel közt támadható kétséges értelem eseteiben elhatározó legyen;*“ a' dolog természetéből önkint foly, hogy a' tanácsk. azon nyelven legyen, mellyen a' törvény — mint a' tanácskozás eredménye — alakítandó; de talán 7) utasításaira hivatkoznak a' horvátországi követ urak, mellyekkel kötvék, hogy a' magyar országgyűlésen épen csak latinul szólhassanak. Avagy jelen országgyűlés elején az első ker. ülésokban 's választmányokban nem többiben szólalottak e' meg már magyarul? vagy talán az utasítás csak orsz. ülésekre szól? vagy az azótai körülmények egészen más állásba helyezék őket; mert ha illy, latin nyelvre kötelező utasítást hoztak is fel magokkal, de miután e' tábla a' magyar nyelvi tanácskozásra nézve végzést hozott, kétélem, hogy küldöikült. i. Horvátországtól és pedig a' horvátországi gyűléstől, mert sem az egyes megyék, sem a' báni conferentia nem Horvátország, nem horvátországi gyűlés, kaptak volna utasítást. És így utasításuk e' tábla előtt megbukván 's e' tábla végzésére nézve újabb utasítással törvényesen ellátva még nem levén, ezen végzéshez kelle vala alkalmazkodniok, végre 8) ha maga Horvátország gyűlése t. i. a' tartománygyűlés adna is utasítást, az sem adhatna már most másképen mint ezeu kir. rescriptum szellemében, t. i. „*sensa sua latina vel hungarica lingua expromant.*“ Mind ezen tekintet horvát atyáinkfiai méltányolhaták vala és ha méltányolák, jelen bonyolodásunk nem történik. Küldöm már anyautasításukban meghagyák, hogy a' magyar nyelv virágzása 's terjedése eszközésére áldozattal is járulni

szükséges 's e' részbeni készségüket előre is kijelenthetjük. Midőn azonban a' hazai nyelv virágzásának törv. előmozdítására törekvést kötelességünké tették, ezen üdvös czél elérésére semmi viszálykodást szülhető erőszakhasználat épen nem akarnak: különösen pedig a' hovát és tót országbelieknek azon kötelezését, melly szerint a' magyar diaetánhozott 's hozandó minden törvény iránt hódoló engedelmességgel viseltetni tartoznak, kétségsbe nem hozzák ugyan; sőt ezt előadandó minden alkalommal fentartatni szükségesnek látják: mind azáltal őket törvény által a' hazai nyelv megkedvelésére edesgetni igen, de elkeserítőleg kényszerítettetni nem kívánják. A' honnan mi azon végzeshozáshoz szavazatlunkkal nem is járunk. Most közelebb a' kir. leirat következtében kapott pótló-utasításbanis küldöm így nyilatkozni: „*Minthogy mi az orsz. egybegyűlt k. r. azon végzést, melly szerint Horvátország követei az országgyűlésen egyedül magyar nyelven szólni kényszerítettettek, világos erről alkotott törvényben gyökeretelni, nem látjuk: követ urakat ez uttal a' kir. leirat elfogadására leendő szavazásra utasítjuk; olly megjegyzéssel mindazonáltal, hogy még a' jelen országgyűlésen, külön törvényt alkotatni igyekezzenek, melly szerint a' Rdek táblájánál a' tanácskozások egyedül magyar nyelven vezethetessenek.*“ Minden testületnek van joga, 's ez kérdést sem szenvedhet, maga körében a' tanácskozási nyelvet meghatározni. Régi magyar eldőkink is e' jogaúl fogva fogadák el a' latin nyelvet, mit a' magyarul nem értő egyházi férfiak hozának be magokkal e' honba. Volt idő, mikor a' magyar király is csak magyarul beszélt magyarjaival, és latinul épen semmitsem értett. Így midőn Aba Samu 1041. magyar királylyá kívánna koronáztatni a' magyarul nem tudó sz. Gellért pedig noha Veszprém vgyében 7 évig remetéskedett 's már ekkor 10 esztendősen csanádi püspök volt latinul szóla ez érdemben Abához, tolmácsra vala szükség, ki a' magyar királynak magyarul magyarázá meg a' püsp. nek latin szavait. Hogy azonban a' latin nyelv, a' nélkül hogy ezt törvény rendelte volna, törvényhozási nyelvvé vált e' magyar hazában, mutatja többek közt izmos törvénykönyveinkben létező cikkek hosszu sora, és így most mikor magyar nyelvünk a' miveltségnek már jelesb fokozatára jut a' s terjedelmesebbé lön, ezen tanácskozhatunk 's tanácskozunk is. Mi az ez érdemben határozatot illeti, erre nézve az előttem szólottak kétféle véleményre osztlanak. Az ugynevezett ellenzék, a' határozatot fentartatni kívánja és a' kir. leiratra föllirást akar tétetni: a' másik rész is megegyezik a' felírásban, de a' határozatot felfüggeszteni ohajtja; az ellenzék, ha valaha, nyilatva kimondom, tiszta és loya is. Az ellenzék nem dacos, nem makacs, semmi száraz megátalkodottságrul nem vádoltathatik, mert föltételezen ragaszkodik a' határozathoz, csak biztosíttatni kíván, a' mi épen egy fejedelmi szóba kerül; de nézetem szerint e' mód sem hártja el a' netalán megtörténhető botrányt. Másik rész ohajtása a' felfüggesztés. De mi ezen felfüggesztés? nemde a' határozatot, hogy t. i. e' teremben a' tanácskozási nyelv egyedül magyar — felfüggeszteni annyit tesz, mint a' tanácskozásnak akár magyar akár latin nyelvi folytatását ismét megengedni? ezzel pedig nézetem szerint kapu nyitának a' latinul szólásra. Véleményem e' két véleményről egy kissé eltér és talán czéliközé itóbb. Emlékeztetem a' t. KK. és RR. a' jelen országgyűlés elejére, mikor egy városi (besztercebányai) követ minden módon csak latinul akart szólani, látván azonban a' nagy ellenzést, 's méltányolván a' magyar nemzetiséget, ha törtetve is, mert „*qui nunquam male, nunquam bene magyarul folytatá beszédét.*“ (Éljen!) Emlékeztetem továbbá a' t. KK. és RR. Pozsega és Verőcze vgyék utasítására 's hogy az érdemes követ urak magyarul beszélnek, az egy szerencsés véletlennek 's az ő egyediségöknek tulajdonítandó. (Éljenek) Egyik érdemes követ ur ugyan utasítása következtében Pozsega, Verőcze és Szerém vgyéket Horvátországhoz tartozóknak állítá, és ezt horvát atyáinkfiai csak azért is követelik, hogy magokat erősbítsék 's Horvátországot nagyobbítsák: de ha e' tárgy ex professo szönyegre kerülend, mert tisztába kell hoznunk a' dolgot, annak idejében mind historice mind diplomacie meg fogom mutatni, hogy a' nevezett 3 megyének mindegyike kétségtelenül Magyarország körületében vgye. Emlékeztetem végre a' t. KK. az illyrismussal rokon érzelmű 's rokon szellemű panszlavismusra, melly e' magyar honban erősen terjedez: már pedig a' rokonérzelemnek 's rokonszellemnek eredményei is rokonok. És ki áll jól, hogy valamelyik megyénkben a' panszlavismus dühöngése nem hág e' a' tulnyomóság olly fokára, hogy a' követek latinul szólására is u-

tasítást vivand ki? 's mivel ez a panszlavismus propagandája némileg Szepes vben is mutatkozik, kérdem: nem történhetik e meg, hogy ha a' hozott határozat egészen felfüggesztetik, mint Sz. érdemes követe kívánja, talán még Sz. érdemes követe is olly utasítást kap, hogy e' teremben latinul beszéljen? annyival inkább ovatosaknak kell pedig lennünk, mert a' panszlavismus avatottai még külföldön is guny és botrány tárgyaivá teszik már nemzetiségünket. El nem hallgathatok egy eseményt, mely ugyan nem nagy jelentőségű, de úgy tartom a' nemzeti-ség irányában a' kis jelentőségű esemény sem mellőzendő. történt tavaly (1842ben) Hálában. Van ugyan is a' hálai universitásban egy könyvtár az ugynevezett bibliotheca Poldiana, melyet szinte egy pár századdal ezelőtt Poldi nevű magyar születésű férfiú több stipendiummal együtt az ott tanuló magyar ifjak számára alapított, a' könyvtár az ott megforduló magyar ifjak által szaporítottatni 's mindegyik könyvben illy tartalmú kis nyomtatott czédulácska: „ex libris bibliothecae hungaricae“ ragasztatni szokott. Elfogyván azonban tavaly az illy czédulácska, az ott levő magyar ifjak hogy a' magyar alapítványban is magokat kitüntessék, az Ephorusnak, professor Grubernek jelenték, hogy ők illetően használat végett egy bélyeget (stempel) kívánának Magyarországra cziimerével és e' körirattal: „Hálai magyar könyvtár“ ellátva metszetni. A' tudós prof. nem hogy ellenzé, sőt inkább még dicsérő e' hazafias buzgalmat! és csak hamar el is készített a' bélyeg's néhány új könyv ezzel meg is jelöltetett. Azonban Magyarországból több tót ajku ifju vetődvn oda, tüstint megbotránykoznak az újításon, mint veszedelmes hungarománián, azért is egy remonstratiót nyújtának az illető felsőbbséghez, hogy ennek rájuk 's az itt megfordulandó tót ajku magyar ifjakra nézve, még utóbb azon következése lehet, hogy a' könyvek használatából és a' stipendiumokból is kirokesztetnének. Az illető felsőség e' bizodalatlanságon 's gyanúsításon, és azon egy hazafianak illy ellenséges nézetén elbámulva, nehogy e' miatt valami nagyobb meghasonlás történjék, a' bélyeget félreteteté 's a' tót ajku magyarok kívánatára előbbi mód szerint rendelete czédulákat nyomtatni: a' mi meg is történt; a' bélyeg pedig ott hever a' könyvtár egyik zugában. Bocsnat e' kitérésért! de ez esetet azért hozám fel, mivel ezen tót ajku ifjak közül némellyek itt e' magyar hazában már lelkészek, — a' többi is azokká és így néptanítókká, népnevelőkké leendő: mint illyenek pedig, a' népet is bizonyosan illy szellemben nevelendők 's tanítandók. Nehogy tehát akár a' panszlavismus tulnyomósága, akár más ok miatt e' teremben valaki ismét latinul szólaljon meg: én e' tábla határozatát, mely nem épen csak a' horvátok ellen hanem általánosságban hozatott, hogy t. i. e' teremben a' tanácskozási nyelv csak magyar 's mellyet a' KK. leirat is csak annyiban nem helyesel, mennyiben ez a' horvátokra is kiterjesztetik, ezen határozatot mondom, még azon tekintetből is, hogy miután már meghozatott, magunkat a' felfüggesztés által egészen ne compromittáljuk, Magyarországra nézve vagy hogy a' törvény szavaival éljek „intra regni limites“ meg és fentartatni kívánám: a' horvátországi követekre nézve pedig, mikint a' magyar nemzetiség és nyelvről törvényjavaslatunkban, úgy itt is a' generalitásban szóló határozat alul kivételt tennék (zaj); csendet kérek, engemet utasításomhoz becsület és eskü köt, ezt tehát szentül megtartani kötelességem; bár mi lenne is magányos meggyőződésom, de mint követ utasításomat előadni 's pedig nemcsak szárazon, hanem szükséges motivációkkal is gyamolítani tartozom. Azért is a' kivételt köv. okoknál fogva kívánám. 1) Igaz ugyan, hogy irott, positiv. törvény nem létezik melly a' latin nyelvű tanácskozást a' horvátoknak megengedné, de a' több százados usus ezen usus országban szinte törvény (lex consuetudinária) vált. Esigy, ha önkint el nem állnak a' horvátok ezen usustól, csak világos törvény által lehet őket ebből legcélzzerűbben kivételkötetni; továbbá: 2) Az 1792: 7. a' magyar nyelv megtanulását csak intra limites regni rendeli ordinarium studiumul: in partibus autem adnexis, maneat ugmmond „studium extraordinarium“ és így nem is lehet, míg más törvény nem létezik a' horvátoktól törvényesen kívánni, hogy magyarul tanulni 's tudni tartozzanak. — A' mint hogy 3) Épen most van készülöben a' magyar nemzetiség és nyelvről törvény, mellyben kimondatik, hogy a' törvényhozási nyelv egyedül magyar leendő Ha tehát még most akarunk illy törvényt hozni: addig határozattal erőszakolás nélkül nem is kötelezhetjük a' horvátokat erre. 4) Jelen diaeta kezdetével az első ülésekben elcztük, ha

némi ellenzéssel is, a' horvátországi követek latin beszédjeiket, még néhány hónap alatt a' jövő országgyűlésig is eltűrhetjük. Különb: 5) Mind az országgyűlés tanácskozásokban itt a' szomszédteremben a' m. fődeknél, mind a' tkönyvben a' mennyiben az egyik oszlopzat csakugyan latinul vezettetik, mind a' legfelsőbb helyről jövő leiratokban 's resolutiókban mutatkozik még a' latin nyelv; noha hiszem hogy javaslatunk létesülése után mindezek meg fognak szűnni. De 6) tekintsük a' horvát követek állását, miután nekik helyesen v. nem, de egyenes utasításuk van latinul szólni; ne őket kártoztassuk, hanem azoknak okát küldöikben keressük: azokat pedig nem determinatióval hanem világos törvénynyel kötelezhetni csak más utasításra; azonban 7) tekintsük a' k. k. leiratot: noha ebben nem egyedül 's kirekesztőleg a' latin nyelv használása, hanem az 1830 kinyomatott országos választmányi munkálatok közt, a' diaeta elrendezéséről szóló 7. czikk második §ának szellemében, vagy latin vagy magyar nyelven szólhatás kívántatik: és így melán kívánhatjuk, hogy addig is, míg törvényt hozunk, Horvátország vagy a' báni conferentia illy szellem 's értelemben adjon utasítást: 's akkor majd meglátjuk, hogy a' horvát követ urak mellyik nyelvet választják, mert akkor az e' egyediségüktől függend hozzánk simulni akarni vagy nem. Végre 8) a' promiscuus usus megemlítése mellett, némi reménységárt nyujt a' k. k. leirat ezen szavakban: usque dum lege secus constituetur; melly szavak közé ha ezen egy pár szócška jön: „sub his adhue comitiis“ még inkább sőt tökéletesen is megnyugtató leendő. Bizzunk tehát a' reménységár valóságában, 's valósulást reménylünk annak biztosításában. Ha tehát e' czélt egy kis áldozattal egy kis kivétellel elérhetjük, tanácsosb a' szelidebb módot követni 's ezen kivételt is úgy ohajtanám hogy ez föltétele lenne; ha t. i. ez érdemben még ez országgyűlés alatt törvény hozatnék; ezt pedig illy megjelzéssel épen utasításom szellemében ohajtanám, mivel a' k. k. leirat pártolása épen a' horvátok irányában azon megjegyzéssel tétetik kötelességünkbe, hogy még e' jelen országgyűlésen külön törvényt alkottatni igyekezzünk, miszerint a' Rdek táblájánál a' tanácskozások egyedül magyar nyelven vezethessenek. Önként értődvn, hogy ezen kivétel csak Horvátország két követre lenne kiterjesztendő, mivel a' zágrábi ns káptalan követe mint kanonok, az 1741: 16 t. szerint úgy is tartozik magyarul tudni. —

CXII ker. ülés november 28kán 1843.

Tárgy: a' magyar nyelv és büntető törvény 2ik része. A' magyar nyelv tárgyában ujonnan készült 5ik üzenet Palóczy mint illetékes jegyző által meghitelesítés végett felolvasatván, csekély változással helyben hagyatott. Ezután egy dunántúli megye követe panaszlá: hogy a' nm. helyt. tan. megyéje főispánjához legujabban két rendbeli diák intézvényeket bocsátott; mik utóbb a' megyéhez küldetvén általános megütközést vontak magok után. A' Rk ezt szinte olly érzélemmel fogadák 's a' panaszt mint sérelmet a' többi sérelmekhez utasíták. Most elnökség jelenté: hogy a' kerületi tanácskozásokban legujabban befejezett kir. városok iránti munkálatban tett módosítások mára mint czélozva volt, le nem irathattak; javasla tehát hogy a' Rk a' bünt. törvénykönyv 2dik részét, melly az eljárásról szól, vennék tárgyalás alá. Mi elfogadtatván az illető jegyző olvasá az 1ső és 2ik sokat; egyszersmind indítványozá: hogy ezen eljárás a' katonai véghelyekre is kiterjesztessék, az ide szolgáló okokat a' jegyzőkönyv 56ik lapjáról e' szavaktól kezdve: „ez alkalommal“ a' fejezet végeig felolvasatván. Végül javasla, hogy a' katonai véghelyek iránt az 1836ki országgyűlésen tett intézkedések választm. által nézessenek át. Pártolá ezt egy tiszai követ 's egyszersmind a' felolvasott 1ső §st így kívánta módosítani „minden büntettek ezen törvénykönyvben megállapított eljárás alá tartoznak.“ Mivel csak így leendő összehangzás az 1ső rész 1ső §ával. Ellenben ha a' 2ik rész első §nak mostani szerkezete tartatnék meg, azt lehetne gondolni, mintha a' jelen törvénykönyvben elő nem sorolt bűnök is azok lennének, 's büntetés alá esnének. Erre ugyan egy kárpát vidéki követ válaszolá: hogy a' nagyobb hatalmaskodás is bűn, habár az 1ső részben elő nem soroltatik is. Ezt azonban módosító követ épen azért, mivel az 1ső részben nem említettik, bűnek nem ismerhetők. A' 2ik §ra nézve továbbá a' ker. jegyző világosság okáért javasla: hogy a' § közepéről e' szó „senki“ hagyassék ki. A' Rk mind a' ker. jegyzőnek a' katonai véghelyek iránt, mind a' másik követnek az 1ső és 2ik sokra tett javaslatait elfogadák. A' 7ik §nál szint ezen követ indítványozá, hogy a' § e' szavaktól kezdve

„ha azonban“ egész végig hagyassék ki. Hosszas vita után midőn többen a' szerkezet. ragaszkodásukat nyilvánítanak, egy más követ indítványára az eskütszékéről külön vélemény a' könyv 201d. lapjától kezdve a' 209ig fölolvastatott, 's a' 7d. § szerkezetének megállapítása ezen külön vélemény tárgyalása után a' használtatott. — Végzetre elnökség javasla a' Rknek hogy a' kir. leirat tárgyában készült felírás szerkezete holnap kerületi ülésbe vitessék, mi elfogadtatván az ülés eloszlott. Egyébiránt lehetetlen meg nem említnünk a' mai tanácskozásra nézve, mikint az ifjuság ma is egy szólani akaró követet illetlenül fogada, 's jelesen annak kereszt neve első két betűit kiabálván őt beszédében gátolá. Erre a' kerületi elnök komolyan föl szólalt, 's figyelmezteté az ifjuságot: elögedjek meg avval, mi jelenleg sajtó hiányában gyakorlatban van, tudniillik a' vélemények iránt tetszését vagy nem tetszését a' beszédek végével nyilváníthatja; (közbe szólás több követek részéről: de az sem kell!) ellenben ovakodjék a' szóló követek kereszt nevének két első betűt csufosan kiabálni. — Mire mind az érdekelt követ 's mind mások csendesen kihalgattattak. —

CXIII kerületi ülés nov. 29én 1843.

Tárgy. Büntető törvénykönyv 2ik része. Kerületi jegyző 's ezuttal egyszersmind elnök elolvasván az eskütszékéről szóló külön vélemény hátralevő részét, többen szavazást szorgalmaztak azon kérdés felett, elfogadtatnak e' az eskütszékék vagy nem? Azon okból, mivel itt a' követek utasításokkal megkövte levén capacitációnak helye nincs. Azonban az eskütszékék mellett egy, elene pedig szintén egy megyei követ csakugyan nyilatkoztak. Mindkét szónok okai a' jegyzőkönyv 13ik lapjától kezdve a' 24. lapig befoglaltatnak. Az ellenző szónok legfőbb oka különösen abban pontosult, hogy az eskütszékék behozatalától nemzünk szelleme még most idegen, annyira, hogy ha most szóló megyei gyűlésben lenne, mellyben egy tek. táblabíró nőrablásról, egy tek. szolgabíró pedig hivatali visszaéléseiről vádoltatnak; nem merné komolyan kérdezni a' bűnösöket: vajjon eskütszékék vagy állandó bírák által akarnák e' magokat elítéltetni? Mert ha az eskütszékéket javaslaná, tanácsosabb lenne reá nézve ajtonál mint ablaknál állani. Megemlité még e' honnak minden javítási institutiók iránti figyelmességét. Most is úgy mond nem rég egy megyében, hola kir. városoknak adandó 16 szavazatról volt szó, egy valaki 12re szavazott, 's midőn ennek okát kérdeznék azt felelé: hogy azt vélte mintha húsár szabás lenne szönyegen. Szóló tehát továbbá is előbbi véleménye mellett marad, és állandó bírákat kíván. Ezután megkezdett a' szavazás a' főntebbi kérdés fölött, Szatmár utasítás hiányában nem szavazott, hanem elhalasztást kért, Nyitra, Soprony, Trevesén, Vas, Liptó, Győr, Veszprém, Baranya, Fejér, Esztergom, Mosony, Árva, Bács, Turóc, Pozsega, Verőce, Szerém, Abauj, Zemplény, Sáros, Szepes, Torna, Mármaros, Krassó, összesen 24 megyék 's a' Jászkon kerület az eskütszékék ellen; a' következő 23 megye pedig: Pozsony, Nógrád, Zala, Komárom, Bars, Hont, Zólyom, Pest, Tolna, Ung, Szabolcs, Borsod, Gömör, Heves, Bereg, Bihar, Ugocsa, Csongrád, Békés, Csanád, Arad, Temes, Torontál, és a' Hajdu kerület, Turopolya, Fiume, nem különben Szathmár-németi, Szeged, Szabadka és Fejérvár városok, minden kikötés nélkül az eskütszékék mellett szavaztak. Ellenben Somogy pártolá ugyan az eskütszékéket, de azoknak tagjait a' nemesi rendből kívánta választatni. Erre az elnökség S. követét hívá föl, kinek a' 23 másokhoz csatlakozandása által „a' szavazatok mind két részről 24en, 's így egyenlővé fogtak volna válni“ nyilvánítaná határozottan: mellyik részhez kíván átmenni? de S. továbbá is úgy nyilatkozott mint szavazáskor, hogy véleményét egyik részéhez sem csatolhatja, miután az mindeniktől elkülönözve áll. Egyszersmind figyelmezteté a' Rket hogy az illyen határozatlan erdvényű szavazás mint mindég úgy most is elhamarkodás gyümölcse szokott lenni. Nehogy tehát illyen éleltekérdésben „egy“ szavazat csináljon többséget, javasla a' tárgyat újabb vitatás alá bocsátani. E' közben általános ingerültség vala tapasztalható. Egy megyei követ a' huszonhármak közül ugyan a' somogyi szavazatot (melly elvben szintúgy pártolá az eskütszékéket) a' 23 másokhoz vélte számíthatni. 'S ez esetben részükön is 24 voks levén, miután a' városok is azon vélemény mellett nyilatkoztak: a' többséget az eskütszékék mellett kívánta kimondatni. (De a' 24es megyék tagadák, hogy a' városok szavazatit számítni lehessen.) Jelenté tehát szóló, hogy inkább át megy S. követéhez; 's így legalább elvben ki fog mondatni, hogy kellenek es-

kütszék. Egy más követ szintén így látta, hogy a többség kívánja az eskütszéküket (felkiáltás: nem) vagy legalább egyenlőségben áll a kívánók száma az ellenzőkéhez (közbeszólás: nem!) különben ő is késznek nyilatkozott S. véleményéhez csatlakozni. Felteszi a királyi városokról, hogy az eskütszék mellett nyilatkozásokat fogják elidálni (fölkialtás a királyi városok részéről: nem) illy helyzetben midőn a kimenekülésre minden út elzárva látszanék, némelyek kissé hallhatólag Sz megye nevét hangoztatták, 's a tárgynak, mint ő kívánta elhalasztását szorgalmazták. És a RR. is abban állapodtak meg, hogy a büntető törvény 2ik részének tárgyalását jövő évi január közepéig elhalasztják; szívére köttetett egyszersmind minden követnek, hogy addig az eskütszék iránt kedvezőbb utasítást eszközölni iparkodjanak. Ezen elhalasztás több követek 's közöttök a 'sz—i által is nyilvánítottán, az elhalasztás mint határozat, olly hozzáadással mondatott ki, hogy kerületileg a megyei kihágások iránti választmányi munkát fog tárgyalatni. Egyébiránt a karpátvidéki követnek az eskütszék ellen fölhozott okaira 3an a' 23. megyei követek közül a jegyzőkönyvben találtató ellen okokkal válaszoltak. Egy pedig még ezen felül azon vádat mintha felső vidéki követ által fölhevített de meg nem nevezett megyében bizonyos egyén a szönyegen forgó tárgyat sem tudta volna, megyéje nevében visszautasította, 's azt hiszi, hogy ez alkalmasint a felső vidéki megyében történhetett. Végül meg kellemlenem, hogy szavazás közben midőn egy megyei követ utasítására hivatkozva nem nyilatkozték világosan az eskütszék mellett, követtársa utasítását felolvasá 's határozottan az eskütszék mellett szavazott. Mire a megtámadott felső vidéki követ nyilvánította, hogy ő is úgy akar nyilatkozatát értetni.

CXIV dik kerületi ülés nov. 30kán. Tartalom: királyi leirat tárgyában készített felirási javaslat, és némely meg nem hívott főrendűk iránti üzenet és felírás. Elnökség bemutató Korherr János pesti polgárnak folyamodását, mellyben panasolja, hogy hivatalától kihallgatás nélkül fosztatott meg. Ezután kérte elnökség a Rket hogy a' jövődőre beadandó petíciók megbirálása végett állandó bizottmány neveztessek. Pártolá ezt a' többség és országos ülésbe vitetni, 's ott országos határozatként kívánta kimondatni. Most a' királyi leirat tárgyában készült, 's mindenki által feszülve várt felirási javaslatot olvasá föl Palóczy kerületi jegyző, melly az üzenettel egyetemben osztatlan helyeslést és elfogadást nyert. Csak két szerkezeti változás tétetett, ugymint a' felírás elején e' helyett: „megváltozása“ tétetett: „meghatározása.“ Továbbá a' fölött vajjon a' szerkezetben álló ezen szó „arányában“ jobb e' vagy „irányában“? némi vita támadván, Sz. (elnök) ajánlatára, a' helyett arányában tétetett: között. Többire mind az üzenet, mind a' felírás helybe hagyatott, 's elnökség által határozatként kimondatott, hogy holnap országos ülésbe fog vitetni. Végre Ghicz kerületi jegyző felolvasá a' főrendi tábla némely meg nem hívott tagjai iránt kelt főrendi viszonzóüzenetet, mellyre nézve az egység meg lévén a' felírás felfog terjesztetni. Továbbá ugyan azon jegyző által felolvasatott báró Szerziny Ant. meg nem hívása iránt készült üzenet és felirási javaslat. Mire nézve egy tiszai követ kívánta előbb mint sem e' tárgy tanácskozás alá bocsájtatnék, megtudni: vajjon a' nevezett egyed letéve e' már eddig a' honfűsítási díj? 'S ezen kívánat V. megye követe ellenzése mellett is (ki a' nevezett egyént meghívás végett utasításánál fogva ajánlá) elfogadtatott. —

LXXVIII dik országos ülés a' m. főRknél dec. 1-ő napján d. e. 10 órakor nádor ő cs. kir. fensége elnöklete alatt. A' sz. fejevári kérelem és kerületi napló iránti választzenetek szerkezete közirat-ra bocsátás végett felolvasatván, nádor ő cs. kir. fensége kijelentése következtében Zarka János országbírói ítélőmester tárgyalásul felolvasta üzenetét a' t. KK. és Rkn-k a' m. főRknél az országgyűlési szállások bérének fizetése 's a' sérelmek összeszedése tárgyában kelt válaszára. Az üzenet felolvasása után egy nmlgu gróf emelt szót 's elöadá: hogy midőn a' k. királyi előadásoknak az országgyűlési szállásbér fizetéséről szóló pontja tárgyaitatott, távolléte miatt a' tanácskozásban ugyan részt nem vehetett, a' naplóból azonban még is annyit tud, mikép ez alkalommal egy köztisztelű gróf, azt indítványozá, hogy több nagy érdekű dolgok, mint az ősiség, kereskedés, királyi városok rendezése 's a' t. tárgyában készitendő javaslatok országos választmány által dolgoztassanak ki — a' napló bizonyossága szerint ez indítvány hosszas vitára adott al-

kalmat, a' vitatkozás eredménye azonban utoljára is az lön, hogy az indítvány a' m. főRk többsége által elfogadtatván a' t. KK. és RR. felszólítottak, hogy az addigi szokás nyomdokán a' nagyobb érdekű tárgyak országos választmányok által leendő előkészítéséhez részükről is illető tagok kinevezésével járulni sziveskedjenek: ezen felszólításra felelnek a' t. KK. és RR. jelen üzenetben, mondván: hogy valamint alkalmakkal több nagy érdekű tárgy országos tanácskozás alá kerületi választmányok által készitettet elő, ugy ez alkalommal is jónak látták a' kir. k. előadásokban foglalt fontosabb tárgyakat tanácskozásba vételök előtt, előlegesen kerületi választmányok által tárgyalatni, egyébiránt mind azon esetekben, mellyekben cözlszerűnek vélelnek, hogy a' készitendő javaslatok országos választmány által dolgoztassanak ki, a' m. főRket ez iránt felszólítani nem késendenek. — Imé mond a' nagy méltóságú szónok magok a' t. KK. és RR. is elismerik az országos választmányok kinevezésének szükségét, bár igen röviden és szárazon szólunk is róla, a' negyméltóságú főRk részéről tehát nincs egyéb teendő, mint annak határozott kijelentése, mikép a' nméltóságú főRk jelen kérdést illetőleg mélyebb vitatkozásba nem ereszkednek, de százados jogaikból magokat kivetkezetteti nem engedvén, eddigi jogaik használatában állandóul megmaradnak. Ezen javaslat közhelyesléssel fogadtatván a' gyűl. nek vége lön.

CXVII ker. ülés dec. Akén 9 1/2 órakor.
Elnöksök: Bacho (Trencsény) és Fehér (Heves) naplóvivő: Zsoldos. Jegyző: Palóczy. Tárgy: a' decemb. 2iki határozat tárgyalása és hitelesítése. A' hallgatóság, melly a' szombati határozat óta erősen ingerült állapotban van, ma terembe léptükkor lepisszegette azon követeiket is, kiket azelőtt éljenzéssel szokott fogadni. De nem kisebb ingerültség 's feszültség jellemző a' tanácskozások egész folyamát is, annyira hogy ehez hasonló kerületi ülést legalább ezen országgyűlésen aligha értünk. Elnökség tudatá a' Rket királyi személynök ő nm. azon kijelentését: miszerint, mielőtt a' t. KK. és RR. a' mára kitűzött szombati határozat fölött tanácskoznának, kívánna a' királyi személynök ő nm. a' Rket saját elnöklete alatt conferentiát tartani. De több dunai követ nem látta helyét ezen szerintök titkolozó összejövetelnek, 's kívánták a' kerületi elnökség által különben is kitűzött tárgyat haladék nélkül tanácskozás alá vétetni. Egy követ igazolva látja azon régi mondatot: hogy a' ki valamihez pénteken fog, abban ezélt nem ér. Így jártak a' RR. a' dec. 1jén tartott országos ülésel. Igaz, hogy a' junius 20ik határozat pártolónak száma 30ról 28ra olvadt; de azért nem volt szükség a' szombati határozatra, 's ehézképest ahoz most sem járul, hanem felirást kíván a' határozat épségben tartása mellett, kijelentvén egyszersmind, hogy addig a' Rk semmi terhet meg nem ajánlanak, míg a' magyar nyelv iránt a' kormány megnyugtató választ nem ad. Ezt parancsolja utasítása is, mellyet egész terjedelmében felolvasott. Egyébiránt megjegyző: hogy királyi személynök ő nm. azon tettét, miszerint a' jun 20iki határozatot törvénytelennek mondotta, nem osztja, mivel csak ott lehet valamit törvénytelennek mondani, hol törvény létezik. Egy dunántúli megye követe figyelmezteté a' Rket, hogy egy hiba ezer vétket szül. Igazolja ezt a' conferentiára történt föl hívás, és az ennek elfogadására némelyekben tapasztalt hajlandóság. Kéri, ne tegyék a' RR. alkudozás tárgyává azt, mi a' nemzetnek kétségbe hozhatatlan joga. Olvastassék föl a' szombati határozat haladék nélkül, és vétessék tanácskozás alá. Hasonló értelemben szolt egy tiszamelléki is. Ellenben az előbb szoltott dunai követ idősb követtársa a' királyi személynök föl szólítását elfogadandónak hiszi, az 1833diki hasonló eseményeknél fogva is. Elöadását többen pártolák. De mások a' conferentiázásnak akkor látják helyét, midőn véletlen eset adja elő magát, minő volt például a' kérdéses leirat. Az 1833ki eset ide nem alkalmazható, mert ott nem mondatott a' RR. végzése törvénytelennek. Egyébiánt a' kinek tetszik, ámmenjen a' conferentiába, szólók nem mennek. Ezután egy magának több országgyűlésen köztisztelitet kivívott követre került a' sor. Mielőtt szólni kezdett, pissegetéssel fogadtatott, mire illyen formán nyilatkozott: Itt a' törvényhozás mezején kijelentem, hogy engem sem kormány kedvezése, sem a' hallgatóság pissegetése nem érdekel, rám sem éljenzés, sem pissegetés nem hat, ha valaki hibának látta a' szombati határozatot, kötelessége lett volna ellene föl szólalni. Nem azért mintha magamat igazolni akarnám, mert erre szükségem nincs, hanem mivel erős meggyőződés: hogy mást azon kívül, mit tettünk, nem tehetünk, kijelentem: hogy a' szombati határozat igazságos. Vagyta-

lán abban lét valaki hibát, hogy a' horvátországi két követ konokságának erőt nem szegeztünk ellenében? De vajjon illett volna e' a' törvényhozó test méltóságához? javaslatot ugyan a' conferentiában: hogy mostani helyzetünkben, ne menjünk országos ülésbe. De ha ezt tesszük, be megy a' másik rész, és a' junius 20iki határozat törvénytelenységét kivijja. 3ik expediens lehetett volna az országgyűlés elosztatása. De én nem életemet, hanem népszerűségemet, mellyel hatni képes vagyok, feláldozom honom javára, mert szeretem azt talán jobban mint akárki. Kérdelem, mi haszna van, ha eloszlik az országgyűlés? lelépnek a' mostani ellenzéki tagok és gyengébbek jönnek helyökbe. Mit kellett hát tennünk, ki nem lökhetjük a' horvát követeket, de lármával sem akadályoztathatjuk. Ezt annak felelem, ki e' táblát hibáztatta; mert ha ezt látta, kötelessége vala föl szólalni. Valóban az illyes megrovások által legfőbb popularitást nyerhetni, de e' táblának nem használunk. A' mi a' conferentiát illeti, hasonlónak látjuk nyomát 1832b. a' fens. nádorral, mellyre az ifjuság kihágásai adtak alkalmat. Én azt hiszem, azért akar a' kir. személynök conferentiát tartani, hogy dec. 1jén mondott szavait, mellyekre mi ovásunkat alapítjuk, most, midőn az azon napi ülés jegyzőkönyve hitelesítve van, igazolja. Minden esetre kérem a' Rket, ne szolgáljon e' kérdés vitatása alkalmul újabb feszültségre 's meghasonlásra, hanem mondassék ki egyszerűen: akarják e' a' RR. a' conferentiát vagy nem? Én mint mondám, a' conferentiát nem ellenzem. Hasonló értelemben szoltott egy más követ is, és megjegyzé, hogy mi cselekvők vagyunk itt, de az itélet másé. Egyébiránt kötelességinek ismeri, egy már 4 gyűl. vitézül bajnokoskodott férfi mellett föl szólalni; az, szóló, és az előtte szoltott követtel együtt megbirják és eltűrik a' hallgatóság pissegetéseit. A' conferentiát elfogadjuk. Ő az elnökhöz mint illyenhez szinte nem viseltetik bizodalommal, de e' bizodalmatlanságot annak személyére ki nem terjeszti. Az ifjus pissegetésire megjegyzé, hogy valakinek becsületén csorbát ejteni könnyű, de azt helyre hozni vajmi nehéz. Egyébiránt szeretné névjegyzékét birni azoknak, kik itt valamit olly könnyen helyeselnek, hogy midőn falusi csendes magányába visszavonul, mulathatná magát azon névjegyzék olvasásával és figyelmezne reájok, vajjon meddig fognak a' liberalis-pályán megmaradni. Egy erre föl szólalt követ a' kir. személynök által akart conferentiát pártolá. Ellenben egy másik azt ellenzé 's kijelenté, hogy ha elhatározza is a' többség, ő bele nem megy. — Ami pedig az ifjuság maga viselétét illeti, miután megyéje Veszprémnek a' hallgatóság fékezése iránti föl szólítását elfogadá, szóló e' tárgyat ha előkerül, pártolni el nem mulasztandja. Most ismét azon dunántúli megye követe szoltott, kit már egyszer hallottunk, 's az utána szoltott követnek válaszolva, tagadá: mintha előadásával popularitást akarna eszközölni. Mert hiszen máskor a' tiszai követ részesült az éljenzésben, ellenben szóló azért, hogy vele ellenkezőt vitatott, kippissegettetett. Végre nyilvánítá, hogy az ifjuság korlátolását ő is fogja annak idejében pártolni, de ne akkor tegyék ezt, midőn pissegetősök nem tetszik, aztán előbb a' törvényhozó testet is szükséges reformálni. Egymásik követ a' kir. személynök conferentiára föl szólítását elfogadta. Utána még többen a' conferentiát mellett némelyek ellenben elene nyilatkoztak. Végre miután némelyek a' kérdést szavazás utján eldöntetni, mások ellen. a' conferentiát el nem fogadását, mint többség akarját, elnökség által határozatként kimondatni kívánák, végre az utóbbiak győztek 's elnökség határozatként kimondá: hogy a' conferentiára való föl szólítás el nem fogadtatik. Ezután a' napi tárgy jelesül a' szombaton határozott ovás a' jegyző által felolvasatott és meghitelesített. Hitelesítésnél egy tiszai követ javaslatára, ki mint mondá, a' kir. személynök iránti tiszteletlőt vezéreltetett, az ovás szerkezetében itt ott találtató erősebb kifejezések gyengébbekkel cseréltettek föl; mi megtörténvén az ovásnak holnap országos ülésbe vitele elhatározatott 's elnököleg történt kimondása után az ülés elosztott.

Legujabb. Dec. 5én 79ik orsz. ülés egyedül a' KK. és RR. nélt tárgya: dec. 2kai határozat, a' k. k. leiratra kelt felírás, utóbb a' magyar nyelv és nemzetiség tárgyában 5-dik üzenete a' KK. 's RR. nek a' m. főRkhez. Elöadását hely szűke miatt kénytelenek vagyunk jövőre halasztani, ugyszinte azon tiszai követnek mult számunkban ígért beszédét is, kinek invitványából a' dec. 2kai határozat keletkezett.

Budapesti napló. Egy t. előfizetők magá 's néhány társa nevében, e' lapok szerkesztőségéhez névtelen levelet intézett, mellyben panaszkodik, hogy

lapjaink most is mindig csak másfél íven jelennek meg, ámbar mult év végén kettőt ígértünk. Örömet világoztottuk volna fel magány uton t. előfizetőnk, de mivel nem nevezte meg magát, tehát itt vagyunk kénytelenek röviden nyilatkozni. A' Jelenkor mindig rendszeren másfél íven jó ki, a' Társalkodó pedig fél íven, 's így lapjaink összesen csakugyan két íven jelennek meg, minél többet nem is ígértünk. Tisztelt névtelen előfizetőnk tehát, mint látszik, a' Társalkodót ki méltóztatott hagyni a' számolásból, pedig ennek kiállítás is szintolly költéses, mint a' Jelenkoré, következképpen nem tekinthetni azt ráadásul. — A' lopások napról napra sürűbbek kezdnek lenni, 's a' tolvajok vakmerősége folyvást növekszik. — Néhány nap előtt nagy szerencsétlenség történt hajóhidunkon. Két ló ugyanis megszállt 's számos embert összegázolt, kik nem menekültek a' hős állatok elől, mert hidunk karfái, mellyek a' gyalogutat elzárák, már négy hét óta leszedetvék. És ugyan miért? Azért, hogy a' hibérlő néhány forintocskát megtakaríthasson, kevésb napszámos fogadása által a' hajóhid kiszedésekor! 'S e' miatt naponkint száz meg száz ember élete veszélyeztetik. Ujvidéken a' gyalogutat is csak akkor szedik föl, midőn már az egész hidat kiveszik. Miért ne lehetne ez itt is így? Hol annyi emberélet forog minden pillanatban kockán, ott nem kellene az illy zszugori fillérkedést megengedni, melly által mindössze is legfőbb husz pgő forint takarított meg. — Az Országgyűlési Almanach 2ik köteté jövő mártiusban jelenendvén meg, azon írók, kik munkáikkal hozzájárulni kívánnak, küldeményeiket febr. elejéig a' kiadóhoz (országot, Kunewalderház), vagy Geibel könyvárushoz utasíthatják. — Most jelent meg 's minden könyvárusnál kapható a' Külföldi Regénytár 19ik füzeté, tartalma: 'A' sziget rózsája' svéd regény Flygare-Carlén Emilia után ford. Lakner Sándor. A' 20. füzet karácsonra jelenik meg. — Lehetetlen egy derék röpiratra nem figyelemztetnünk t. olvasó közönségünket; t. cz. szorgalmas Fényesünk felelete dr. Wildner Ignác, Magyarország előmentének egyik fő akadályá' című félszeg 's nem legjobb akarattaljes munkájára. Fényes ez újabb művében, melly sok oldalú ismeretségeknek ismét egy tanuja, egy felől alapos okokkal dönti romba Wildner átokoskodását, másfelől előadja hátramaradásunk valódi okait. — **Játékszini krónika:** nemzeti szinpadunkon f. hó 1jén adatok, Velencei kalmár' sznj. 4 felv.; 2án Laborfalvi Róza javára bérszünettel, 'Szökött katona' vigj. 3 felv.; 3kán ugyanaz, nézőknagy számmal; 4én, 'Ármány és szerelem' szinj. 5 felvon.; 5én, 'Tisztujtás' vigj. 4 felv.; 6án, 'Országgyűlési szállítás' vigj. 4 felv.; 7én, 'Szökött katona' vigj. 3 felv. — Kedden, december 12én Szigligeti Eduárd jutalmul, bérletszünettel: „Szökött katona“, eredeti szinmű 3 szakaszban a' jutalmazandótul.

Miskolcz nov. 25kén. Ma zárta be Borsod évnegyedes közgyűlését, melly f. h. 13. kezdődött. Rendkívüli közgyűlés előzé meg ezt 10kén, midőn kiválólag a' kir. városok ügyében adandó követi utasítás volt tanácskozás tárgya: a' RR. az országos küldöttségtől ajánlott 32 szavazatot tarták azon aráynak, mellyben a' városokat törvényhozásban részesíteni kívánák, 's az országos szerkezet kevés vita után azon tárgyak felelt, mellyek már a' kerületi ülésekben is fenforogtak, elfogadott. Nov. 13kán első alispánunk korszerű velős beszéddel nyitva meg a' közgyűlést a' RR. kegyeibe ajánlá a' szegény adózó nép sorsát; mi annyival inkább méltánylást érdemel, mert az adókiivetésen kívül az országos bürtönköltségek elvállalása iránti tanácskozás ez évnegyedes közgyűlés első napjára tüzetett ki körlevelekben. A' köznemesség nem volt felizgatva, 's így a' higgadt tanácskozásnak azon váratlan eredménye lön

hogy az orsz. bürtönköltségeknek az adózókkal együtt 's birtokaránylag viselése elfogadott; 's mi ez eredményen csak örömlenket tolmácsolhatjuk, mert noha nem a' legjobb modor 's eljárásnak tartjuk a' nemesség „szűz“ vállalával a' teherviselést oly vállalatoknál kezdeni meg, mellyek habár legphilanthropabb ezélat szüleményei is, nem képesek annyira megkedveltetni az adó-zás eszméjét, mint oly vállalatok, mellyekből anyagi 's így szembeálló sikert, vagy közvetlen hasznot láttak kénék szomorú emléket némileg enyhíté, vigasztalásul szolgál; csak a' felett folyt érdekes vita, ha vajjon a' bürtönköltséget a' beküldött rabok számához, v. adó-zási tehetségükhöz aránylag viseljék e' a' törvényhatóságok? magash szempontból indulva vitatta több érdemteljes szónok, hogy a' közbátorság fenntartásának ezen terheiben minden törv. hatóságnak egyaránt kell résztvenni, nem beküldött rabjai, hanem adózási tehetségéhez képest. ép úgy mint a' külső bátorság fenntartásának költségeiben, 's hogy e' költségekkel aránytalanul egy hatóság jobban terhelni, mint másikat sem nem üdvös, sem statustani szempontból tekintve nem jogszerű, de győzött azoknak véleménye, kik az eddigi szokáson agyapodva a' rabok tartási költségét nem országos, de h. tartásági különös tehernek tekinték, mellyben más helyett 's törv. hatóságot részletetni nem lehet. A' horvátorgi követek latinul szólhatásának ellátása iránt tett k. k. leirat tárgyalatott; nem akartak többen a' RR. közül e' kényes méhében mély következkéket rejtő ügy tárgyalásába rögtön avatkozni, de miután a' RR. többsége haladéknél akarta e' fontos ügyben utasítani követeit az megkezkedett, 's hallottunk érdekes szónoklatokat az alsó táblai végzés érvényessége felett, 's a' legtöbb szó a' magyar nyelv iránti azon buzgóságból, mellynek itt ott tulhívó fajúlésa, valljuk bár meg vagy ne, okozá a' már már veszélyessé vált ellenhatást nemzetiségünk ellen, érvényesnek találták az alsó tábla végzését és sérelmet okozásiban 's belső ügyeiben rendezkedhetési jogát is kétségsbe vonja, mindazáltal hogy az ország fontos, 's elintézkését követelő ügye hátramaradást ne szenvedjen követiket oda utasítandónak vélték, hogy az országos alsó táblai végzés felmaradására szavazzanak, és ez lön határozatá. Megyei belső életünk ügyeivel foglalkozánk ezután: a' szendrei járás főszolgabírája Gombos Miksa köztájdalmunkra leköszönt helyét felterjesztés (propositio) utján betölteni volt napirenden 's most már szerencsénk volt a' teremben a' restaurationalis élet automatjainak begyűjtött díszes töredékét láthatni, mit mondok, hallhatni elég zajosan hangoztatva jeleljük nevét; szavazás nyílt meg arra: kilyegyen főispáni helyettesünk elibe terjesztendők közt első. 2ik 's 3ik helyre sorozandó, 's a' járás 3 szbiráji a' szavak többsége szerint soroztattak u. m. Losonczy András, Okolicsányi Lajos, és Osváth Mihály. A' közösen tisztelt Holecz András kiléptével megürült megyei főmérnöki hivatalra Szatmári Pál választott a' folyamodási határidőre más nem jelenkezvén, tiszteletbeliekké Lamos József, Kalas Benjamin, Gyarkó Mihály ajánlatnak, kik mindnyájan főispáni helyettesünk elibe megerősítés, resziat ki-nevezés végott fötterjesztettek. Fontos bár szárazsága miatt a' te met kiüresítő — volt még ezek kívül a' megyei hadi 's háziadó kivetése: hadi adó kivetett 4209 dicára 13 ft. 52 krral 58366 fr. 32 kr., hadfogadói illetőség 1113 ft 4 kr. (35 urbéri nemesi dicával itt már kevesebb) 's így összesen 59.479 ft 36 p. p. háziadó tesz 69117 fr. 46 krt, melly öszvegből lehuzatván vám haszonbérből bejövő megyei jövedelem 4222 ft. maradt 15 ft 28 krjával egyegy dicára kivetendő 64,895 ft 46 kr. p. p. Épen oly fontos. de az országos közönség

előtt érdekesb tárgy forga még szűnyegen, azon választmány tudósítása t. i. melly a' tűzkárvalott miskolczi lakosok részére begyűlt segedelmi kiosztásában működött; efelett majd két napig tartott a' tanácskozás, mellyről azonban az ügy fontossága 's érdekességéhez méltólag akarván értesíteni valamint városunk mostani helyzete 's kilátásáról terjedtebb közlésemnek jövöre kérek helyet. S.

Ausztria.

[Urbéri váltáság]. Az alsó-ausztriai RK ez idei gyülekezete elhatározá az urbéri stized-tartozásoknak pénzzeli megváltása iránt ő felségéhez felírást terjeszteti; ezen határozat erkölcsi erejét azonban nagyon gyöngítő nemcsak az egyházi rendnek, melly az alattvalókat nem akará kényszerített megváltás alá vettetni, hanem az urirend legnagyobb tagjainak, mint például Lichtenstein Aloiz hg, egyenkint beadott ellenző szavazata is. De midőn a' megváltás iránti kívánat csakugyan általános. igen reméllik, hogy a' kormány figyelmére méltatandja azt, jelenleg ugyan a' közvélemény azt tartja, miszerint a' természetbeni tartozásoknak kényszerített megváltása mostani pénzzszükségben a' parasztra nézve igen nyomasztó lenne. Egyébiránt az önkényes megváltás már régen meg van engedve 's úgy látszik, a' kormány az, miszerint az urbéri 's tizedtartozások szabad alku szerint fizetessenek. Igen meglepő vala néhány szónok azon kívánata, miszerint a' jobbágyok azonnal tartozásaik tökének lefizetésére szoríttassanak 's e' végre egy hitelbank felállítása által segíttessenek. Ellengördítettett mindazáltal, miszerint illy intézkedés a' parasztot csak adósságba verné, munkától elszoktatná 's elvégre a' tözsérek hatalmába hajtaná. Galicziában szükség vala illy segély az eladósult és zsidók uszorája alatt nyögő birtokosoknak de a' jó állapotú Alsó Ausztriában, némelylek véleménye szerint, ez fölösleges volna, mivel itt a' paraszt könnyen kap birtokára kölcsönt a' fenálló hitelintézetektől vagy magányosaktól.

Spanyolország.

(Uj ministerség Olozaga elnöksége alatt. Ametller rabló 's honárulónak nyilvánítottak. Narvaez gyilkosai felföldöztek.) Telegrafi sürgönyök szerint az uj ministerség következő: Olozaga elnök 's külminister, Luzuriaga jog, Domenech bel, Cantero, pénzügy, Serrano had-'s Frias tengerész miniszter. — Barcelona meghódolása csöndesen véghez menvén, azóta semmi nem háborítá ott a' csöndet; Figuerasban mindazáltal folyvást makacsul tartja magát Ametller, kit Prim társával együtt rablónak 's honárulónak nyilvánított, jószágait pedig elkoboztatá. — A' négy orgyilkos, kik Narvaezre löttek, elfogattak 's bűnökét tökéletesen kiválik. Mind a' legalsóbb néposztályhoz tartoznak 's azon vadászosztálynál szolgáltak, mellyet Espartero legmeghittebb segéde vezérelt. Az orgyilkosok vérdíját az Espectador szerkesztői fizették le, kik a' tény után azonnal megszöktek. E' vallomások következkéiben számos elfogatás történt. — Hire jár hogy IIik Izabella királyné uralkodását rövid idő mulva az éjszaki hatalmak is jogszerűnek ismerendik meg. —

Anglia.

(Nemours hg 's hgnő visszautaztak. O' Connell pöre elhalasztott.) Nemours hg 's hgnő nov. 26kán Londonból elutaztak, hol az udvar részéről igen nagy 's szives kitüntetést tapasztaltak. — Parísból kétezer fő-rangu legitimista érkezett már Bordeaux hg üdvözlétre Londonba. — O' Connell pöre jan. 15re halasztott, 's épen nem lehetetlen, hogy végkép le fog a' kormány o szerencsétlen porról mondani

ÉRTESÍTŐ.

Gózhajók járása.

Indulnak: **Pestrel Pozsony 's Bécs** felé páros napon, Dec. 2. 4. sat. míg az idő és víz állapota engedi, 7 óraker regg. Pestről **Zimony és Drenkova** felé reggel 6 óraker. Minden akadály- és alkalmatlanság elhárítása végett a' t. cz. utasok méltóztatásnak utazási jegyeket indulás-előtti napon váltatni és szinte akkor a' pogyászt is átvételi nyugtatvány mellett a' hivatalban átadni.

Épületi és tüzi keményfa eladás.

A' nm. m. kir. udv. kincstár kegyes rendelkezésből közhírré tétetik: hogy tek. ns Bács megyében helyzetett. 's a' megürült kalocsai érseki urod. tartozó bácsi uradalmi erdőben 1843ik évi dec. hó 14. 's azt köv. napjain a' szokott árverési órákban Bács városban levő tisztartói la-

kon 268 felholdakra felosztott, fenálló erdőrészek, felholdankint azonnali készpénzfizetésért, árverésen a' többet ígérőknek elfognak adatni; ezen erdőrészekben nemcsak tűzrevaló. hanem épületfák is nagy mennyiségben létezvén. — Mellyre a' vásárlani kívánók illendően meghivatnak. Budán novemb. 28. 1843. 3-3

Szabadka sz. kir. városi tanácslyek már ki vannak ásva 's téglával rendelkezéssel a' város különféle helyein rakva, két vas csőre 's faköppenyeggel öt ugynevezett szivattyús vagy szivársznak elkészítendők; minden illyenmü ványos kut fog készíttetni a' fenlevő kútnak kikéltési ára 252 forint 46 krajcz 's költségtetés szerint — mire néz-krajczár pengő pénzben levén, egyéb rajz a' műérték ez iránt kifizött árve-föltételek mindenkor a' jegyzői hivatal hatánapra jövő évi február 21ére talban olvashatók — valamint rajz is ezennel meghivatnak. A' kutak, mel-megtekinthető. 3-3

Hirdetés.

Alsódbasi közbirtokos Tegez Jánosnál Pestmegyében, néhány száz többféle koronás-körtveoltány kapható, szála-nak ára 20-30 p. kr.; szint ott kaphatók még paraplultvány-ákác-fák 's egész dereku ültetni való aszaló szilva-fák is.

Gyógyszertár-eladás.

Egy népes mezővárosban a' Duna mellett igen látogatott gyógyszer-tár, az ujon épült házzal együtt szabad kézből eladandó. Bővebben értesülhetni iránta Rath gyógyszerésznél Budán a' ráczvárosban. 1-3